

Araştırma Makalesi / Research Article

Yayın Geliş Tarihi / Article Arrival Date

11.03.2018

Yayınlanma Tarihi / The Publication Date

09.10.2018

Dr. Öğr. Üyesi Cemal ÖZTÜRK

Bitlis Eren Üniversitesi
İİBF – Kamu Yönetimi Bölümü
cozturk@beu.edu.tr

Dr. Öğr. Üyesi Gökhan DÖNMEZ

Bitlis Eren Üniversitesi
İİBF – Kamu Yönetimi Bölümü
gdonmez@beu.edu.tr

BIÇİMSEL OLMAYAN BİR ÖRGÜT OLARAK AKSAKALLILAR MECLİSİ: ULUPAMİR KIRGIZLARINDAN BİR ÖRNEK¹

Özet

Van'ın Erciş İlçesinin Ulupamir Mahallesi Kırgızlar için özel bir öneme sahiptir. 1150 Kırgız 1982 yılında Türk uçakları ile başlarında hanları Rahman Kul ile beraber Adana'ya getirilmiş, daha sonra Malatya ve Van'ın değişik yerlerine dağıtılan Kırgızlar 1983'te Erciş'in Altındere Köyü'ne yerleştirilmiştir. Türkiye'de Anayurda göç edip yerleşik hayata geçmeye çalışan bu kardeşlerimizin tarihi geçmişleri, Türkiye'ye göçleri, Nüfus ve Eğitim, Ekonomi ve Kültür hayatlarına dünü ve bugünüyle ışık tutulmaya çalışılmıştır. Daha sonra Ulupamir'deki Aksakallılar Meclisi biçimsel olmayan bir örgüt olarak ele alınmıştır. Örgüt, örgüt çeşitleri, yetki-otorite ve olgunlaşma teorisine kısaca değinilip mahallelinin görüşleriyle birlikte Aksakallılar Meclisi değerlendirilmektedir.

Yukarda da belirttiğimiz olgulara dair önceki ve sonraki durumlar ortaya konularak, örgütlenme yapısı değerlendirilerek ilgililer ve devlet yetkililerimize eksik noktalar var ise yapılabilecekler için bir ön oluşturması ve bu insanların seslerinin duyurulması amaçlanmıştır. Tehditler ve fırsatlar kadar güçlü ve zayıf yönlerimizi görmemiz açısından konuya dair bilgiler toparlanmış, literatür taraması ve alanda araştırmalar yapılmıştır. Mahalle sakinlerinin görüşlerine aynen yer verilerek ve fotoğraflar çekerek te çalışmanın orijinalliği ve zenginliğine katkı da bulunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Göç, Göçte Uyum, Ulupamir Kırgızları, Biçimsel Olmayan Örgüt, Aksakallılar Meclisi.

Jel Kodu: F22, R23 ve O15.

¹ Bu çalışma 28-30 Eylül 2017 tarihlerinde Elazığ Üniversitesi ev sahipliğinde düzenlenen, Uluslararası 11. Kamu Yönetimi Sempozyumu- Kaysem 11'de sunulmuş olan "Türkiye'ye Göç Eden Van'daki Ulupamir Kırgızlarının Eski Ve Yeni Durumlarına Dair Bir Araştırma" adını taşıyan bildirinin değiştirilmiş ve genişletilmiş halidir.

WHITE BEARDED ASSEMBLY AS A NON-FORMAL ORGANIZATION: AN SAMPLE FROM ULUPAMIR KYRGYZ

Abstract

The Ulupamir District of Van's Ercis Town has a special importance for the Kyrgyz. 1150 Kyrgyz and Rahman Kul were brought to Adana in 1982 with Turkish aircrafts at the beginning, Kyrgyz were distributed to different parts of Malatya and Van and at last they were placed in the village of Altindere in Ercis in 1983. In this study, have tried to shed light on the past, migrations to Turkey, population, education and culture of our brothers and sisters who migrated to Turkey in Anayurt and settled down to a resident life.

It is aimed to form a preliminary stage to the concerned persons and the state authorities and be hearded the voices of these people by putting previous and next situations on the talked issues and evaluating the organizational structure. In terms of not seeing our strengths and weaknesses as much as the threats and the opportunities, the information about the topic has been collected and literature review and the researches has been done on the field. It has also contributed to the originality and richness of working with photographs and giving the opinions of neighbourhood residents by their own words.

Key Words: Migration, Immigration Integration, Kyrgyz of Ulupamir, Non-Formal Organization, White Bearded Assembly.

Jel Code: F22, R23 ve O15.

Giriş

35 yıl önce çeşitli gerekçelerle buldukları bölgelerden kalkarak Anavatan diye Türkiye'ye göçen Kırgız Türkü kardeşlerimizin dününe ve bugününe ışık tutarak yarınlara planlı bir şekilde bakılabileceği açıktır. Yarınlara dair plan yaparken bugünden güçlü ve zayıf yönlerimizi, fırsat ve tehditleri ortaya koymalıyız. Stratejik bir bakış açısına sahip olabilmek için bugünkü mevcut durumu iyi analiz etmeliyiz. İdare çeşitli kademelerinde görevlerini yaparken kardeşlik hukuku ve hemşericilik hukukunun gereklerini yerine getirirken eksiklerini ve buldukları noktaları görebilmeliler. İşte bu amaçlara hizmet adına Göç ve uluslararası göçte görev ve sorumluluk sahiplerinin durumuna kısaca değindikten sonra Ulupamir Mahallesi ve oradaki Kırgız Türkü göçmenlerimizin tarihi geçmişleri, Türkiye'ye göçleri, Ulupamir coğrafyası, Eğitim ve Kültür hayatlarına bakılmaya çalışılacaktır. Daha sonra da Ulupamir'deki Aksakallılar Meclisi biçimsel olmayan bir örgüt bakış açısıyla, biçimsel olmayan örgüt açıklaması sonrasında ele alınacaktır. Örgüt, örgüt çeşitleri, yetki-otorite ve olgunlaşma teorisine kısaca değinilip mahallelinin görüşleriyle birlikte Aksakallılar Meclisi değerlendirilecektir.

Bu amaçla gerekli literatür taraması yapılmıştır. Bizzat Ulupamir'e gidip mahalle sakinleri ve yöneticilerle görüşmeler yapılmış, köyde fotoğraflamalar yapılmıştır. Yöneticiler "M", yardımcılarını "A" olarak ve mahalle sakinleri adına görüşme yaptığımız mahalle sakinleri de "MS" olarak adlandırılıp kullanılacaktır. Görüşme yapılan kişilere önceden kendimiz tanıtılıp çalışmamız konusunda bilgi verilmiş ve her şahıs bu çalışmaya katılmaya gönüllü olmuş, samimi katılım sağlanmıştır. Katılımcılarla yapılan tüm görüşmeler katılımcıların olurlarıyla görüntülü ve sesli olarak kayıt altına alınmıştır. Ancak çalışmanın doğasından gelen riskler nedeniyle katılımcıların isimleri açıkça kullanılmamıştır. Çalışmada literatür taraması ve açıklamalar önce verilmiş daha sonra katılımcıların verileri kısmen aktarma yoluyla verilse de anlam kaymalarını önlemek amacıyla, verilen beyanları mümkün olduğu kadarıyla kendi sözleriyle direk verilmeye çalışılmıştır. Bu çalışmada mahallede tarafımızdan bire bir çekilen fotoğraflar kullanılmıştır. Bu yönüyle bir alan araştırması yönü de bulunan bu çalışmada Ulupamir ve Kırgız Türkü göçmenlerimizle ilgili olarak terör ve buradaki uyum sürecine etkileri konularının daha geniş başka çalışmaların çalışmanın konusu olması gerektiği değerlendirilmesiyle özellikle değinilmemiştir.

Araştırma yöntemi olarak Betimsel-tarama modeli ve nitel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Araştırmada Veri/ Bilgi Toplama Yöntemi olarak; Gözlem, görüşme ve tarama yöntemleri kullanılmıştır. Araştırma türü sınıflandırmalarından Temel Araştırmalar-Uygulamalı Araştırmalar sınıflandırılmasından ikisi birlikte kullanılmıştır. Amaca yönelik olarak basılı, dijital ve internet üzerindeki kaynaklar, yerli ve yabancı kaynaklar taranmıştır.

1. GÖÇ OLGUSU

Göç bir insan hareketliliği türüdür ve tarihin başından itibaren süre gelmektedir. 20. Yüzyılın ikinci yarısından itibaren küreselleşme ile birlikte uluslararası göç ve neden olduğu sorunlar ön plana çıkmaya başlamıştır (Deniz, 2014: 177). Bu terimin özündeki “bir yerden bir yere hareket” eylemi, göçü birçok açıdan ele almayı gerekli hale getirmektedir (Thomas F, 2000: 12). Levitt’e göre, hareket ulus ötesi uygulamalara geçilmesine dair önkoşul oluşturmaz ve bunun ikinci ve daha sonraki nesillerde göz önüne alındığında unutulmaması önem arz etmektedir (Lee, 2011: 296).

Farklı bakış açılarıyla farklı sınıflandırmalar yapmak mümkündür, ancak göçü; zorunlu-gönüllü göç, emek göçü, sürekli göç, mevsimlik göç, iç göç ve dış göç olarak sınıflandırmayı uygun buluyoruz (Öztürk, 2016a: 80). Zorunlu göçler, insanların isteğine bırakılmadan, devlet tarafından bazı olaylar ve durumlar karşısında mecburi olarak yaptırılan göçler iken gönüllü göçler, hiçbir baskıya maruz kalmadan insanların kendi tercihleri doğrultusunda yaptıkları göçlerdir (Koçak ve Terzi, 2012: 171). İç Göç: Bir ülke içinde yapılan göçler iken (Özdemir, 2012: 1) dış göç daha iyi yaşam koşullarına sahip olabilmek amaçlarıyla canlarını hiçe sayarak ülke dışına yönelmeleridir (Deniz, 2014: 178).

XV. Yüzyılda sömürgeciliğin başlaması ile beraber Batı’nın temel gereksinmesi olan insan gücü, köle ticareti ile karşılanmaya başlanmış (Yılmaz, 2014: 1687) ve bireyin işyerini ve konutunu bu emek pazarı dışına çıkarmasının eş zamanlı olacağı kabul görmektedir (Tekeli, 2008: 173). Uluslararası göç doğal sınır ötesi bağlantıları oluşturmakta devam eden geri bildirim göçün neden bir şekilde çok yavaş başladığını ve çok zor bir şekilde durdurabileceğini düşündürmektedir (Cidell, 2012:606). Buna etkenlerden biri de finansal gelirlerdir ve genelde “bir göçmenin göç ettiği hedef ülkeden menşe ülkesine gönderilen kazanç bölümü” şeklinde ve devletin kontrolü dışında yürümektedir (Brees, 2010: 285) ve bu ilişkilerde ulus ötesi para hareketliliği olarak ifade edilebilecektir.

Küreselleşmede göç süreçlerini anlamak için çağdaş toplumsal yaşamın tüm yönleriyle genişletilmesi, derinleştirilmesi ve dünya çapında birbirine hızla bağlı hale getirilmesi gerekli olmaktadır (Boccagni, 2012: 121). Bununla birlikte uluslararası göçün düzensiz şekilde artmasının ulus-devletlerin zayıflama ve güçsüzleşmesine sebebiyet vermektedir (Şemşit, 2010: 27) ve ülkeler arasındaki birliklerin bu bağlamda ulus devletleri küreselleşme sürecinde koruduğunu söylemek doğru olacaktır (Stephen ve Miller, 2008: 132).

Göç olgusunun çok yönlerinin olduğu ve stratejik göç yönetiminin büyük önem taşıdığını belirtelim (Öztürk, 2016b:5145). Buraya kadar Göç ve ulusları aşan göç hakkında kısa bilgi verilmiş oldu. Bir de nihayetinde dış göç kapsamında ülkemize yapılan göçlerdeki uyum sürecinde görevlilerimiz ve görevlilerimize de bakmak bu yazının amacı olan ilk gelindiğindeki durum ile bugün gelinen noktadaki durumu değerlendirirken gerekli olacaktır. Bu bağlamda görevin ilk olarak tevdi edildiği makamlar olarak Vali ve belediye başkanlarımızın değişik mevzuatla kendilerine verilen görev ve sorumlulukları gözden geçirmek elzemdir (Öztürk, 2016c: 211).

2. TARİHİ GEÇMİŞLERİ, TÜRKİYE’YE GÖÇMELERİ VE ULUPAMİR COĞRAFI YERLEŞİMİ

Kırgız adının etimolojisi hakkında çeşitli görüşler vardır; Ligeti’nin ifadesine göre bu ad, “kır” ile “gez” kelimelerinin birleşmesinden oluşur. Pulleyblank makalesinde ise kır kabileler topluluğuna atıfta bulunarak, eski bir çoğul eki olan-iz- ile birlikte, Kırgız adını kullanmaktadır (Ligeti, 1925: 235; Pulleyblank, 1990: 98 vd). Dünya’da 5 milyonu aşan Kırgız halkı yaşamaktadır. 3.35 milyonu Kırgızistan’da, en büyük azınlık olarak 410 bini Özbekistan’da, 210 bini Çin’de, 81 bini Tacikistan’da, 32 bini Rusya’da, 40 bini Kazakistan’da 4 bini Türkiye’de ve 3 bini Ukrayna’da bulunmaktadır (Aytbekova, 2015).

1779'da Sovyetler Birliği'nin Afganistan'ı işgal etmesiyle Kırgızların bir kısmı Afganistan'ın kuzeyindeki Pamir yaylasına yerleşmek zorunda kalmış ve daha sonra komşu ülke Pakistan'a gitmişlerdir. Yaylada yaşayan Kırgızlar, Pakistan'daki sıcak iklime alışamıyorlar. Hatta, 450 Kırgız bu yüzden hayatını kaybediyor. Buranın sıcak iklimine alışamayan Kırgızlar gün geçtikçe meydana gelen ölümler dolayısı ile Türkiye'ye göç etmeye karar verirler. Bu karar başlarında bulunan Hanları Hacı Rahmankul Kutlu'nun topladığı Aksakal Meclisi tarafından verilir. Daha sonra Pakistan'da bulunan Türk Büyükelçiliği'ne başvuran Kırgızlar Türkiye'ye göç etmek istediklerini söylerler. Bu istekleri dönemin Cumhurbaşkanı Kenan EVREN tarafından kabul edilir. Bunun üzerine 1150 Kırgız 1982 yılında Türk uçakları ile başlarında hanları Rahman Kul ile beraber Adana'ya getirilir. Daha sonra Malatya ve Van'ın değişik yerlerine dağıtılan Kırgızlar 1983'te dönemin Cumhurbaşkanı Turgut Özal'ın isteği ile Erciş'in Altındere Köyü'ne yerleştirilir. Böylece Türkiye'deki yaşamları başlar. Daha önce Altındere olan bu köyün adı Kırgızlar yerleştirildikten sonra Kırgızların isteği ile Ulupamir olarak değiştirildi (Özkarlı, 2013: 569; <http://www.ensonhaber.com>; Atmaca, 2013: <http://www.dho.edu.tr/>; [ttp://arsiv.sabah.com.tr](http://arsiv.sabah.com.tr); <http://www.haberler.com>). Ulupamir köyü, yüksek rakımlı ve etrafı dağlarla çevrili bir köydür. Tek Türk köyü olan Ulupamir'in etrafı Kürt köylerle çevrilidir (Sağır, 2011: 270).

Pamir'den 1500 civarında Kırgız Türk'ü Pakistan'a göçer ancak iklimsel ve kültürel adaptasyon sürecinde yaşanan sıkıntılardan dolayı, burada dört yıl kaldıktan sonra Türkiye'ye gelme kararı alırlar (Keskin, 2003: 32). Türkiye'ye gönüllü olarak gelip yerleşmelerindeki temel kaygı kimliklerini, kültürlerini ve inançlarının kaybolma kaygıları olmuştur. Mültecilik ve sığınmacılık, çeşitli nedenlerle insanların ülkelerinde baskı görmeleri nedeniyle, ülkeyi terk etmek zorunda kalmalarıdır ve bunların öncelikli amaçları hayatlarına yönelik bir tehdidin olmadığı emniyetli bir çevrede hayatlarını devam ettirmektir (Buz, 2004: 7).

Bazı araştırmalar, Afganistan'dan 1300 Kırgız'ın çıktığını, bunlardan 100 kişinin Pamir'e geri döndüğünü ve Türkiye'ye ise 1138'inin geldiğini yazmaktadır (Baran, 2014: 45).

Ulupamir Köyü'nde yaşamakta olan Kırgız Türkleri, ataları, politik sebepler yüzünden, 1917 yılında Kırgızistan topraklarından, Sibirya'ya sürgün edilmekten kaçarak, Tacikistan, Çin'in Doğu Türkistan bölgesi, Afganistan'ın Pamir Yaylası ve Afganistan içlerini kapsayan geniş alan içinde, defalarca göç etmek zorunda kalmış Kırgız halkının torunlarıdır (Yılmaz, 2016: 188).

Pamir denilen yer, 7 bin metrelik yüksekliğe sahip birden fazla dağı içeren bir bölgedir ve Pamir Yaylası, Asya'daki yüksek dağların bir arada toplandığı "Asya'nın Damı" ve "Dağların Atası" olarak bilinen bir yerleşim bölgesindedir. Pamir'e Doğu Türkistan, Afganistan ve Pakistan'ın sınırı bulunmaktadır. Pamir yaylasında oldukça soğuk bir iklimin hüküm sürmektedir, bu nedenle yaşadıkları coğrafyalarının küçüklüğü ve nüfusunun azlığı doğaldır (Erdem, 2000).

Bu köyde yaşayanlar eski Sovyetler Birliği nüfus cüzdanı olan herkesi Rus olarak bilir ve onlara Rus ajanı olarak bakarlar. Üstelik Sovyetler Birliğinin, bu köylülerin Afganistan Pamiri'nde yaşadıkları dönemde Pamir'e ajanlar gönderdiğini ve daimi surette gözetim altında bulundurduğunu, herhangi bir sonuç elde edemediğini söyler ve buna inanmaktadırlar (Kayırov, 2009: 88). Ulupamir'de yapılan yeni bir yapı olmadığından evlenme nedeniyle ortaya çıkan konut açığı, hayvanlar için yapılan alt katın eve dönüştürülmesiyle aşılmıştır. Bir de zamanla köyden diğer şehirlere göçler nedeniyle boşalan evlere başkaları yerleştirilerek de konut açığı aşılmaya çalışılmıştır.

Ulupamir Kırgızları şu nedenlerle bir sürgün topluluk olarak kabul edilmektedir (Sağır, 2011: 284-285); a) Geldikleri ülkeden kaçış sebepleri, Türkiye'de ise yerleştirildikleri bölge dikkate alındığında ve kültürlerini yaşatmak için yoğun çaba içinde olup "Kırgız" olma kimliklerine yaptıkları vurgular. b) Türkiye'ye yerleşmeleri üzerinden az bir zaman geçmesine rağmen topluluğun kültürleri için kaygılanmaya başlamaları özellikle kuşaklar arası kültür akışının kesilmesi bu kültürel kaybın temel sebepleri olarak yansımaktadır. c) Sosyo-ekonomik yaşamdan kopukluk; Ulupamir Kırgızlarının ekonomik sorunlarının giderek arttığı, kendilerine yetemedikleri görülmekte ve bölgede yaşam kalitesinden yoksun bir topluluk olarak karşımızda durmaktadırlar. d) Dışlanmışlık hissi ve gelecek kaygısı; Bunlar arasında Batı'ya doğru göç etme düşüncelerinin giderek yaygınlaştığı, özellikle

gençlerin geleceklerini güvence altına alınması için başka bir yere yerleşmeyi istemeleri ve özellikle gençlerde yoğun bir şekilde Kırgızistan'a gitme fikrinin bölgedeki dışlanmışlığa paralel olarak güçlendiği görülmektedir. e) Ulupamir Kırgızları kendilerini Türkiye vatandaşı tanımlamakla ve devlete olan güvenlerini ifade ederken bölgenin kendine özgü yapısından dolayı devletin kendilerini kaderlerine terk ettiklerini de ifade etmektedirler.

M: Biz 1978 yılında Afganistan'da Pamir bölgesinden Pakistan'a göç ettiğimiz için, o zaman 1978 yılında tabi Kırgızistan diye bir şey yoktu, o zamanlar Sovyetler vardı, bütün Türk devletleri Sovyetlerin himayesindeydi. Biz Afganistan topraklarında yani Pamir'de o 4050de yaşayan Kırgızlarız, Himalayaların, Hindikuş Dağlarının eteklerinde yaşayan Kırgızlarız. Ondan önce 1903, 1916 büyük göç, Sovyetlerin uyguladıkları baskılardan dolayı Çin'e Çin'den de Pamir'e, bizim yaşadığımız yerler aslında Kırgızların Hanlık olarak yaşamış oldukları yerlerdir., kesinlikle Kırgızların ama dünya haritası çizilirken orası Afganistan topraklarına düşüyor. O zaman da Sovyetler var, Afganistan var, haritada Afganistan toprakları oluyor. Oradan da biz Pakistan'a göç ettiğimiz için bize Afgan diyorlar, aslen biz Kırgız'ız, Kırgız Türkleriyiz. Aslımızı inkar etmiyoruz. Afganistan topraklarında Pakistan'a oradan da Türkiye'ye göç ettik biz. Türkiye'de biz Van'ın Karagündüz köyünde, Karagündüz Erçek ilçesinin bir köyünde geçici olarak orda ikamet ettik, afet evlerinde. 4 sene ondan sonra da 86 yılında buraya geldik bir de 80 hanemizde Malatya'daydı, orda 5 yıl kaldılar sonra tamamımız burada toplandık, kimse kalmadı hepimiz buraya toplandık.

Biz Sovyet baskısını yaşamamak için biz o Pamir dağlarında yükseklerde yaşamıştır. Bizim atalarımız şu Ulu Pamir'dekilerin tamamı kesinlikle Sovyet rejimi görmemiştir. 1916 yıllarındaki büyük göç esnasında atalarımız görmüş ve oradan da en yükseğe, yükseğe Çin'e. Çin'de de tabi ki Komünizm başlayınca Pamir topraklarına, en yükseklere, devlet yok millet yok, hiç kimse yok, kendi başlarına, o Sovyet rejimini görmediler yani. O baskıyı görmediler, ha göç ettiler, ailelerini bıraktılar, topraklarını bıraktılar oradan oraya geçtiler ama o Sovyet baskısını, dil baskısını, kendi Rus kültürünü üzerine işleme baskılarını kesinlikle yaşamadılar bizimkiler.

A: Eee şimdi ne oldu, çevredeki insanlar bize nasıl gözle bakıyor. Yani Ulupamir dediği zaman bizi bu çevredeki insanlar Afgan olarak biliyor. 82'deki göç sırasında Türkiye'ye gelen, o Ceylanpınar tarafındaki Afganlarla beraber geldiğimizden dolayı onlar o tarafta kaldı biz bu tarafa geldik. Bu tarafa geldiğimizden dolayı bizi de o Afgan göçmenler statüsünde Afgan olarak bildi. Tabi bizim etnik olarak aslımız Kırgız'dır.

Tabi ki devlet bize nasıl yapabiliirdi? Devlet bize gelirdi, bize tarla sürmesini, ekin almasını, buğday ekmesini, bu kanallarımızın dört dörtlük sulama sistemini, yani istersem ekmeyi biçmeyi. Ondan sonra devlet getirip te kurumları mı yoktu devletin, kaymakamlığa bir temizlikçi alabilirdi, bir çaycı alabilirdi. Şeker fabrikasına her bir aileye katkı olarak bir işçi alsaydı bugün ben bir üniversite mezunu olabilirdim, vatana millete hayırlı bir evlat olabilirdim. Ama bugün benim tahsilim ilkokul, bugün benim sadece 40 günlük bir sigortam var, niye, yani o imkanlardan dolayı çalışmadık. Hayvancılık dedi, devlet bize üç tane beş tane hayvan verdiler, o üç tane beş tane hayvan da yetiştirmeye çalıştık, hayvancılıktan anlamadığımız için, burada hayvana insandan çok ilaç kullanıyoruz. Bizim o kaldığımız bölgede hayvan, dışarda yatıyor, ahır diye bir şey yok, saman verme yok, yem sorunu yok, ilaç sorunu yok, bin tane hayvanı bir tane çoban idare edip gelebiliyordu. Ama burada şimdi, bin tane hayvan iki tane çoban olması lazım, çobanın hak ettiği parayı vatandaş veremediği için hayvancılık ta ölüyor. Mesela süt sorunumuz var, sütümüzü kullanamıyoruz istediğimiz gibi. Kışın alıyoruz 2000 liraya kilosunu iki liraya, yazın satıyoruz 75 kuruşa ya da 80 kuruşa. Yani bu şartlarda bir insan hayvancılık mı yapabilir? Geçim mi sağlayabilir, ne yapabilir? Daha önce den devlet bir iki üç sene ne yapıyordu, bu Adilcevaz-Ahlat yolu üzerinde bir artık ne bileyim bir çiftlik mi vardı ne bilim, buradan alınan sütleri oraya götürüyordu, orda şey yapıyordu, ondan sonra devlet yavaş yavaş yani bizi bu şekilde bıraktı, kendi ayaklarının üzerinde dur diye. Ama biz ayaklarımızın üzerinde durabilmemiz için, bizim elimizde motorumuz, kamyonumuz, arabamız yani ne biliyim, mesela bir tarla sürebilmemiz için bilgimiz, bir fidan ektiğin zaman şu fidanı şöyle ekeceksin şu ilacı zamanında yapacaksın şu meyveyi alabilirsin diye, biz o desteği alamadık.

Buraya hayvancılık ve tarım isteniyor, uygun görülüyor ama buraya devlet tarımla ilgili bir memur atamamış. Memur değil öyle bir şey ki, Devlet doğuyu gözden mi çıkarmış bilmiyoruz. Bakın, ilçe tarım var, ilçe tarıma gidin en az elli tane memuru da var, her şey var, ama gittiğin zaman adamlar ne projeden şuradan buradan hiçbir şeyle alakaları yok. Hiçbir şey bilmiyorlar ki, ne sorsan bir şey bilmiyorlar. Ya biz buraya ne yapalım diyoruz, toprağın getir analiz yaptır diyor, laboratuvara götür diyor, ya sen ne güne duruyorsun burada, ya biz memuruz diyor, yazı çizi işlerine bakarız, işte kimin neyi var şunu falan.

3. ULUPAMİR'DE NÜFUS YAPI VE ÖZELLİĞİ

Ulupamir Köyü'nde yaklaşık 3 bin Kırgız Türkü yaşıyor (<http://arsiv.sabah.com.tr>). 12 Temmuz 2016'da Köyün muhtarına nüfusları yaklaşık 2 bin 500 kadar ve erkeklerin yüzde 90'ı korucudur (<http://www.haberler.com>). TÜİK kayıtlarında 2008 yılında köyün nüfusunun 1829; 2012 yılında 1720 olarak tespit edilmesi köydeki insanların her yıl daha fazla göç ettiğini doğrulamaktadır. 2015 yılı TÜİK verilerine göre köyün nüfusu 1534'tür (Özer, 2016: 872). Ulupamir Kırgız Köyü'nde yaklaşık 3000 Kırgız yaşamaktadır (Baran, 2014: 47).

Bu köydekiler birbirleriyle uzaktan yakından akrabalık, hısımlık ilişkisi taşıyan insanlardır. Bu onların birbirine manevi tutkunluğunu artıran önemli bir etkidir. Göçebelikte kan bağına dayanan ve oba biçiminde organize olan geniş aile yapısı, Ulupamir'deki Kırgız Türklerinin yerleşik düzene geçmesiyle nüfus artışı, kalabalıklaşma, kan bağına zayıflaması ve yabancılaşma sonucu değişime uğramış, küçülmüş ve içe kapanmış durumdadır.

1990 yılında Ulupamir'de vefat eden son Pamir Hanı Rahmankul Kutlu'nun ölüm döşeğindeyken halkına vasiyeti; Gelenek ve göreneklerini yani Türklüklerini unutmamaları ve bunları yaparken de okumaktan da geri kalmamalarıdır. Kırgızlar, hanlarının bu vasiyetini yerine getirmeye çalışıyorlar. İlkokul ve ortaokul bulunan köyde, yaşam koşullarından ve köyün şehir merkezinden uzak olmasından dolayı lise veya üniversiteye giden çok az kişi var (Atmaca, 2013: <http://www.dho.edu.tr>).

M'ye göre; "Mahallede 2000 nüfuslu ve kadın ve erkek nüfusu hemen hemen eşit durumda. Halen genç bir nüfus var mahallede ve geçen sene bir koruculuk alımı olmuş ve 60-70 tane başvuru olmuş, o gençlerin 15 tanesi korucu olurken 50-55 tanesi işsiz durumdadır."

MS'ne göre; "Burada yazın daha çok insan yaşıyor, hep tatile geliyorlar bir de gurbetteki öğrencileri geri geliyor. Yazın 4000'e kadar çıkan nüfus kışın 2500'e kadar düşebiliyor. En çok ihtiyaç duydukları şeylerin başında eğitim geliyor, lise eğitimi için çocuklarını Karadeniz bölgesi, Akdeniz bölgesi gibi dışarıya yolluyorlar ve çocuklarını Van ya da Erciş'te okutamıyorlar, kültürel farklılıklardan dolayı bu sakıncalı bir durum."

A'ya göre mahallede 300 hane ve nerdeyse 2000 nüfus bulunmaktadır.

M'a göre Mahallede ilköğretim okulu var, okul kütüphanesi dışında bir kütüphane yok ama bu kütüphaneden köylü de gidip ödünç kitap alabiliyor. Bu okula öğretmenler genelde batıdan Yozgat, Adana, Amasya'dan geliyor, oranın öğretmenleri de mahalleyi yazıyorlar. Öğretmenler mahalleye geldikten sonra genelde 2 -3 sene orada çalışıyor, sonra da tayini çıktığında mecburen gidiyorlar. Mahallede kreş yok ama anasınıfı var. Çocuk istedikten sonra eğitim konusunda sıkıntı olmadığını düşüncesinde muhtar. Muhtar aileler olarak da çocuklarını okuttukları, yemeyip yedirdiklerini içmeyip içtiklerini düşüncesinde.

M: "Okuma oranı % 99 kız ve erkek, kesinlikle, şu an bizim köyümüzdeki okul ilk 8'e kadar yani orta sona kadar, 315 civarında öğrencimiz var. Sonrasında Lise okuyanlarımız 77 mi 80 mi o civarda. Onlar okulları kazanıyorlar, gidiyorlar, yatılı, başka türlü olmuyor. Buraya en yakın lise 35 km uzakta Erciş merkezde. Oraya da biz veremiyoruz. Kültür farklılıklarımızdan dolayı veremiyoruz. Biz okumaya çalıştık, benim yaşım 35, biz 96, 97, 98 dönemlerinde okumaya çalışıyorduk, bize muazzam bir ayrımcılık yapıyordu. Erciş'te ortaokulu okutmadılar kesinlikle, yerli öğrenciler

birakmadı, O zaman da Kırgız olarak da tanımiyorduk kendimizi, Afganlar bilmem ne diye ayrımcılık yapıldı okutamadık. Sonrasında bir okutmaya başladık çocuklarımızı batıya. Elazığ'dan Erzurum'dan ötesine.

Okuyan çocuklarımız ya meslek sahibi oluyorlar. Geriye dönemezler, nerde ayın çıkmışsa o şekilde. Okuyan çocuklarımız köye herhangi bir katkıda bulunamazlar, nasıl bulunsunlar. Bizim 34 yıllık Türkiye dönemimizde okul konusunda mükemmel bir şey var, İnşaat mühendisi var, elektrik mühendisi var, kardiyoloji doktoru, çocuk doktoru, öğretmen, hemşire var, avukat var, her meslektenden var. Bizim başka şansımız yok. Çiftçilik yapamıyoruz, ancak çocuklarımızı okutacağız, onları yetiştireceğiz. Şu anda dolaşın köyde, karşılaştığınız her gencin tamamı en az lise mezunudur. Daha da ötesi bi bakarsınız 2 yıllık bitirmiştir veya dört yıllık bitirmiştir, kesinlikle okumayan kimse yoktur. En okumayanları biziz niye o zamanlar okuyup devlete faydası olacak diye bir kavramları yoktu. Devlet sahip çıkıp çocuklarınızı okutalım dediğinde orda muazzam bir dışlama vardı. Şimdiki gibi hayat şartları çok kolay değildi. Şu anda mesela yurtlar var, yurtlarda kalırlar burs falan, o zamanlar böyle bir şey yoktu. Bizi ortaokula götürürlerdi Erciş'e, orda Afganlar falan derlerdi dövüyorlardı sövüyorlardı, yemek vermiyor aş vermiyor derken biz okuyamadık. Ama bizden sonraki hepsi okuyorlar. Mesela benden sonra bir kardeşim var O da okuyamadı, geri kalan tamamını biz okuttuk. Şu an bizim aileden iki tane üniversite 4 yıllık bitiren var. İki kardeşim lise okuyor, bir kardeşim liseyi bitirmiş bu sene hazırlık okuyor. Bayanlarımızın yapacak bir şeyi yok, ev hanımıdır evde oturuyorlar. Yani iş veremiyoruz biz erkekler olarak. Biz çapa mapa yapacak bir iş veremiyoruz, bayanların bir hatası yok yani. Biz öyle işi verebilirsek onlar yapacaklar.”

A: “Bir okul açıldı, mesela beş tane sınıfımız vardı, beş tane öğretmenimiz vardı. Onlarda kendi imkanları çevresinde o öğretmenler bize fedakarlık yaptı. Onlar bize dışarda okutmamızı, yani biz kız çocuğunu biz okutmuyorduk. Niye, çünkü erkek çocuğunu okutamayan bir aile kız çocuğunu nasıl okutsun.

92-93 dönemlerinde terör olayları tırmandığı zaman bizim köyümüze devlet ağırlık verdi, ağırlık verdiğinden dolayı da bu köydeki insanlar korucu olduğundan dolayı bize daha kötü bakış, o zamandaki devlet bizi kendi politikasına karıştırmayıp ta, hakikaten Türkiye Cumhuriyetine vefa borcumuzu biz bir vatandaş olarak ödemek zorundayız, burada kalıyoruz devletten de hiç bir zaman da şey değil ama devlet bize kendi imkanlarını dört dörtlük yapmadı. Yani bir göçmen vatandaşı getirmiş, okuma yazma bilmiyor, etnik kültürü bilmiyor, çevredeki insanlar nasıl geçinmesini bilmiyor, hayvancılık nedir tarım nedir bilmiyor, onu getirip bize devlet öğretmedi. İşin gerçeği öğretmedi. Bir okul açıldı, mesela beş tane sınıfımız vardı, beş tane öğretmenimiz vardı. Onlarda kendi imkanları çevresinde o öğretmenler bize fedakarlık yaptı. Onlar bize dışarda okutmamızı, yani biz kız çocuğunu biz okutmuyorduk. Niye, çünkü erkek çocuğunu okutamayan bir aile kız çocuğunu nasıl okutsun. Ve sonra ne oldu, sonra bizim 300 hanede bir tane hemşiremiz oldu. Bir tane hemşiremiz olunca biz ele güne muhtaç olmadık. O hemşire gecenin 12sinde de kalkıyordu. Vatandaşın iğnesini, tansiyonunu, yani kendi insanımız olduğu için, kendi vatandaşımız olduğu için o imkanı yaptıktan sonra millet baktı biz bu Türkiye’de okumazsak bizim elimize bir şey geçmeyecek, tabi okutayım diyorduk bu sefer imkan yoktur.”

4. ULUPAMİR’DE GEÇİM FAALİYETLERİ

a) Geçim Durumları

Bu köylülerin en güzel özelliği savaşçı ruhlarının kaybolmaması, bu özelliklerinden dolayı devlet tarafından bunların bir kısmı güvenlik korucusu ya da eski adıyla korucu olarak görevlendirilmiştir. Türkiye'deki 81 bin 967 korucunun 180'i Kırgız. Sayıları 81 bin 967 olan korucular arasında 180 Kırgız, rakamsal olarak ciddi bir anlam ifade etmeyebilir. Ama, iyi binici olan Kırgızların katılımıyla atlı korucular oluşturulmasının sembolik bir önemi var. Bu hususta devlet daha da ileri giderek Kırgızların atı iyi kullanma yeteneğini fırsat bilip atlı korucular oluşturdu. 2013 yılında

19 atlı korucu Erciş civarında görev yapmaktadır (Atmaca, 2013; <http://www.dho.edu.tr/>; <http://arsiv.sabah.com.tr/>).

Mahallede güvenlik koruculuğu temelde güvenlik görevi olarak başlamakla birlikte, sonraları güvenliğin ötesinde büyük ölçüde köye istihdam sağlayan bir yapıya dönüşmüştür (Sağır, 2011: 275. Köyde köy koruculuğundan başka her hangi bir geçim kaynakları bulunmuyor ve bu köyünde, hemen her evde bir korucu bulunuyor (<http://www.ensonhaber.com/>).

2016 Eylül ayının 15'inde Kara Kuvvetleri Komutanının katıldığı Van'ın Erciş ilçesindeki cenaze töreninde, iki şehit vardır. Jandarma Uzman Çavuş Mustafa Yıldız ile geçici köy korucusu Abdüselam Yar, PKK kurşunlarıyla vurulmuşlardı. Abdüselam Yar için yapılan haberlerde 'Kırgızların İlk Şehidi' tanımı yer almıştır (<http://arsiv.sabah.com.tr/>).

Mahallenin muhtarına göre, 1988 yılında PKK terörü başlayınca memleketlerini korumak için korucu oldular ve 12 Temmuz 2016'da nüfusları yaklaşık 2 bin 500 kadar ve erkeklerin yüzde 90'ı güvenlik korucusudur (<http://www.haberler.com/>).

Ulupamir Köyü'nde coğrafi şartlar müsait olmadığı için tarım yapmak mümkün değil. Dolayısıyla köylüler için hayvancılık hayati öneme sahip. Kaldı ki Kırgızlar da bunun farkında. Bu amaçla, hayvancılığı Avrupa Birliği (AB) standartlarında yapmak için kolları sıvamış durumdadır. Şüphesiz Van Tarım İl Müdürlüğü'nün AB kriterlerine göre hayvancılığı teşvik etmek için Doğu Anadolu Bölgesi'nde başlatılan uygulamada pilot köy olarak Ulupamir'i seçmesinin, onların harekete geçmesinde en önemli faktör olduğunu unutmamak lazım. Halihazırda proje, Kırgızlara küçükbaş hayvanlar dağıtılarak hayata geçirilmiş durumda. Kırgızistan'ın Ankara Büyükelçiliği'nden Müsteşar Uran Botabekow, Türkiye'nin Ulupamir'deki Kırgızlara yönelik ilgisinin çok anlamlı olduğunu belirterek, "Buradaki kardeşlerimiz hayvancılığı çok iyi biliyor. AB'ye girmek isteyen Türkiye'nin bu amaçla hayvancılık projesini burada uygulaması başarılı olacaktır. Hem Kırgızlar kazanacak hem de Türkiye," diyor. Proje kapsamında Ulupamir Köyü'nde bir de kooperatif kurulmuş. Burada toplanan sütler Erciş ve Van'daki mandıralara gönderiliyor (<http://arsiv.sabah.com.tr/>).

Kırgız Türkleri burada yaşamlarını hayvancılık yaparak sürdürmektedirler. Hayvancılığı AB standartlarına yakın olarak yaptıkları tespit edilince devlet bu standartların uygulanması için bu köyü pilot köy olarak belirlemiştir. Bu proje şimdilerde köylülere küçükbaş hayvan verilerek hayata geçirilmiş durumdadır. Türkiye'nin AB yolunda ilerlemesine katkıda bulunan Kırgızlar ayrıca proje kapsamında Ulupamir Köyü'nde bir de kooperatif kurmuşlar. Burada toplanan sütler Erciş'teki ve Van'daki mandıralara gönderiliyor (Atmaca, 2013; <http://www.dho.edu.tr/>).

Onlar hayvancılık yapılması için yaylacılık olmasını şart olarak görürken tarım ile uğraşmanın için ise toprak ve ciddi bir bilgi gerektirdiğini ve ikisinin de onlarda olmadığını düşünüyorlar (<http://www.ensonhaber.com/>).

b) Geçim Durumlarına Dair Mahallelinin Görüşleri:

M: "Şöyle bir şey var, toprak her zaman güzeldir, buranın karından soğuşundan ikliminden kesinlikle şikayetçi değiliz. Ha biz de biraz beceriksizlik olarak çiftçilik yapamıyoruz, toprağımızı işleyemiyoruz. O da neye dayanıyor, geçmişimize dayalı bi çiftçilik hayatımız yok. Biz karasak hayvancılık, yani yüksekte hayvancılık yapmışız, O da yabancı koyunları yabancı yakları yetiştirmişler, evcilleştirmişler, onların ot biçme, saman verme gibi dertleri yok. Yaz kış dağdan geçinen hayvanlardır. Tabi burada kışı var, yemi var, yemlenmesi var, toprağın işlenmesi var, en basitinden bitki üretimi, yonca ekmek var, bunları bilmiyorduk biz, halen de o tecrübeyi edinemedik, ki bize öğreten olmamıştır veya biz kavrayamamışızdır. O sıkıntılarımız var. Fakat iklim olarak, yer olarak, toprak olarak hiçbir sıkıntımız yok.

Bizim burada tutunmamızın, burada yaşamamızın en büyük sebebi, bizim insanlık, kişilik, dürüstlük ve samimiyetten dolayı biz burada kalabiliyoruz. Biz burada şu an ticaret yaptığımız da yok, sadece bir kapalı kutu yaşıyoruz işin gerçeği. Erciş merkezde muazzam bir güven var köyümüze karşı.

Bunar asla yanlış yapmazlar, asla kimsenin malını yemezler, asla bunlardan bi çarpma çarpma olmaz diye, o güven mükemmel bir güven var. Senetsiz sepetsiz mal alabiliriz. Erciş'teki yerli ailelerden, yerli esnaflardan ama biz kendimizin orda bir dükkanı dahi yok. Bi kahvemiz hiçbir şeyimiz yok. Çünkü bırakmıyorlar yani bir şekilde yani. Veya yaptık bakkal da açtık bir şekilde, hani biraz ayrımcılık var, ondan dolayı alış-veriş yapılmıyor, bir şey yapılmıyor, dönmüyor bir şekilde. Biz kendi köyümüz içinde kapalı bir kutuyuz.

Çiftçilik konusunda sıkıntılıyız. Keşke çiftçiliği anlayabilseydik de bayanlarımız da çalışsaydı, şu an bizim bayanlarımız kesinlikle çalışmaz. Bizim toprak işlemekte bir sıkıntımız var, toprak derken hani devlet bize çok önemli bir toprak vermedi. 10 dönüm kuru arazi 2 dönüm sulu demek şartıyla, çoğu kayalık yani işlenebilirdi çok az bi yerler var. Şu an bize verilenler 22 000 dönüm arazi, çoğu mera. Bize verilen 3000 dönüm gibi bir şey var ekilip biçilebilir, O da herkesinki 10 dönüm, yani 2,5 dönüm olduğu için işlemesine değmiyor. Motor, traktör mesela köyde kesinlikle bir traktör yok. Bir kişinin traktörü var, O da ufak tefek işlerini yapar. Yani burada arpa eken, buğday eken yok, yapamıyoruz. Veya buranın toprağı çok güçlü bahçe ceviz bahçesi, mükemmel ceviz olur ama yapamıyoruz, anlamadığımız için çiftçilikten veya bi destek bulamadığımız için. Mesela bir elma bahçesi, burada çok güzel elma olur ama yapamıyoruz, bizim bunları yapmamız için eskiden gelen bir alışkanlık olması lazım, atadan diyelim ki Atayurt'tan. Öyle bir şeylerimiz olmadığı için biz yapamadık, topraklarımızı işleyemiyoruz. Var bir sürü toprağımız var, en azından ceviz bahçesi olabilir, elma bahçesi olabilir. Doğru düzgün yem bitkisi olarak yoncayı dahi ekip biçemiyoruz. Çiftçilik 0 bizde. Hani devlet bize ilk geldiğimiz zamanlarda o konu üzerinde dursaydı, şu anda köyümüz maddi konuda çok daha iyi olacaklardı buna inanıyoruz. Şu eksikliğimiz var yani devletimizin veya akademisyen olarak sizlerin bize katkısı olursa, çiftçilik konusunda bize eğitim, seminer veya toprağı nasıl işleyeceğimiz şekillerinde veya örnek bahçeler yapabilirseniz, bizim köyümüz için çok güzel bir şeyler olacağını düşünüyorum yani.

Okuyan çocuklarımız ya meslek sahibi oluyorlar. Geriye dönemezler, nerde tayin çıkmışsa o şekilde. Okuyan çocuklarımız köye katkıda bulunamazlar, nasıl bulunsunlar. Bizim 34 yıllık Türkiye dönemimizde okul konusunda mükemmel bir şey var, İnşaat mühendisi var, elektrik mühendisi var, kardiyoloji doktoru, çocuk doktoru, öğretmen, hemşire var, avukat var, her meslekten var. Bizim başka şansımız yok.

Bayanlarımızın yapacak bir şeyi yok, ev hanımıdırılar evde oturuyorlar. Yani iş veremiyoruz biz erkekler olarak. Biz çapa mapa yapacak bir iş veremiyoruz, bayanların bir hatası yok yani. Biz öyle işi verebilirsek onlar yapacaklar.

Önceleri hani oymaların bu işlemlerin tamamı bayanlar tarafından yapılırdı. Önceki bayanlar, bizim eşlerimiz veya annelerimiz yaparlardı. Şimdiki okumakla meşgul oldukları için onları yapmıyorlar. Bu kültürümüz bitti. Mesela bizim önceki geçim kaynağımız halıcılıktı, mükemmel halıcılık vardı burada, "hereke halısı" yapılırdı. Ayda 10-15 tane, yıllık 100-150 halı ortalama dokunurdu. Şu anda bile küçük tezgahlar kurulabilir. Bu tezgahlarla ilgili olarak proje hazırlanıp Doğu Anadolu Kalkınma-DAKA'ya sunulabilir. gerçekten çok iyi olur, bu yapılabilir. Bayanlarımızın güzel işçilikleri var.

Proje yapılırsa, imkanlar sunulsa bizim bayanlarımız da çalışabilir. Erkeklerimiz köy koruculuğu yapıyorlar, yapabilir bizim erkeklerimiz gerçekten çok kabiliyetlidirler. Gösterin yeter her şeyi yapar.

Devletimiz pozitif olarak sürekli gelir bir hal hatır sorar, neyiniz var der, devlet bunu yapmıştır ama maddi olarak bir yatırım yapılmamıştır. Maddi olarak köylüyü kalkındıracak bir yatırım yapılmamıştır. Burada alt yapı olarak yolumuz, Elektrik ve su var. Devlet elinden geleni yapmıştır. Bunlardan sadece suya ücret ödemiyoruz gerisine ödüyoruz. Elektrik faturamızı kesinlikle düzenli bir şekilde öderiz. Erciş'in çevre köylerinde elektrik faturası ödeyen tek köy biziz.

Köyümüz ilçe olsa çok olumlu olur, işler çok daha hızlı olurdu, en azından bazı projelerini yapabilirsin. Boş kalan arazileri tamamıyla teşvik yaparsın, proje yaparsın, çok güzel olurdu.

Biz diyoruz ki devlet tamam imkan sunsun, ben şu an bir lira bile bedava istemiyorum. Bana bir imkan sunsun, bir iş öğretsin veya bahçemi yapsın, o maliyeti devlet alsın ama bana bir zaman tanınsın. Ben onu yavaş yavaş geri devletime ödeyim, ondan sonrasında kendi geçimimi de sağlayım. Biz böyle bir şey istiyoruz. Biz devletten bedava hiç bir şey istemiyoruz. Devletin şu andaki projelerinden hiçbir şekilde biz yararlanamıyoruz. Devlet standart koymuş, yonca ekeceksin ama sen sigortalı olman lazım. Biz 10 dönümü eksek ne olacak ekmesek ne olacak. Devletin yıllık verdiği bir 200-300 lira bir yonca desteklemesidir ya da 500 liradır. Ama sen bir yılı çarparsan 6-7 000 lira sigorta parası ödeyeceksin. Ee bunu yapmadığın için ne yapıyorsun yerini de ekemiyorsun. Bir imkandan yararlanamıyorsun. Bir proje sunacaksın, diyorsun işte ben böyle bir şey yapmak istiyorum, hayvancılık veya sulama sistemi. Diyor ki en az 60 dönüm arazin olacak. Bize devletin verdiği 10 dönüm, ben 50 dönümü nerden bulacağım yani. Bu şekilde biz devletin dağıttığı ya da doğu Anadolu kalkınma projelerinden hiç birinden yararlanamıyoruz.

Neden biz ceviz ağacı dikmedik ya da neden biz kalıcı bir şey yapmadık meselesine değineceğim. Önceden çevre baskısı vardı. Bir daha tekrar edim. Diyor ki 1 kg portakal 6 liraya sen gidiyorsun 8 diyor. 1 çuval un ne kadar 55 lira sen gidiyorsun 60 diyor. Böyle bir baskı vardı. Sonrasında bizim insanlarımız ne dedi biliyor musunuz? Bizi bunlar bırakmayacak dedi, biz burada kalamayacağız, biz burada yaşayamayacağız. Yoksa biz de biliyoruz bir ceviz ağacı diktiğin zaman 3-5 yıl sonra olur diyebilirdik. Bize en büyük baskı bunlar olduğu için biz de gelecek burada kalacağımızı düşünemedik. Hani dedim ya atalardan gelen bir gelenek te yok hani ceviz ekmemiş, domates biber ekmemiş.”

A: “Hem niye bizim bir devlet dairesinde, Kaymakamlıkta bir memurumuz yok, tarım su işlerinde bir memurumuz yok, hastanede sağlık görevlisi olarak bir memurumuz yoktur?”

Devlet bize bir sabit gelir bağlamıyor burada, biz ilk geldiğimizde iki üç sene bize göçmenlik statüsünde bir geçim şeyi maaşı veriyordu, nüfus başına bir lira mı iki lira mı, aynı geçinecek kadar veriyordu.

Adam yonca ekıyor, 2-3 lira para harcıyor, devletin verdiği destek 300 lira. Sen her sene dosyanı, evrakını yenilemen lazım diyor, bu sefer ne oluyor, her aile için aylık 500 lira da bir BAĞ-KUR borcu çıkıyor. Ben devletten 300 lira almışım, ortada bir şey yok, ben nasıl bir sene boyunca 6000 lirayı devlete, sigortamı yatırıyorum. Ben o 300 liraya geçineceğim mi, bağ-kurumu mu yatıracam, Yani haneye düşen arazi az.”

MS: “Temel geçim kaynağımızda genelde geçici köy koruculuğu birinci sırada, ondan sonra da hayvancılık. Tarım pek fazla ileri seviyede değil. Yeteri kadar arazimiz falan yok, onun için sadece hayvancılık. Arazilerde bazı yerlerde 3-4 dönüm, 20 dönüme kadar aile başı arazi verildi. Bu 20 dönüm çok az düzeyde zaten burada. Hayvancılık ya da tarım için çok büyük bir arazi değil. Şu ana kadar hiç tarımla ilgilenmediğimiz için, pek fazla bir bilgi, beceri, kabiliyetimiz yok tarım konusunda. Sadece hayvansal yem olarak yonca, o türde zahmeti pek fazla olmayan pek fazla bilgi gerektirmeyen şeylerle uğraşyoruz. Tabi ki daha ileri düzey için bilgi ve becerimiz olması lazım, şu anda bir arkadaş var, devlet destekli olarak sera kurdu köyün ilerisinde o şekilde başlayabiliriz. Sığır, koyun, at oluyor.”

5. GELENEKSEL YAPI

a) Genel:

1990 yılında Ulupamir’de vefat eden son Pamir Hanı Rahmankul KUTLU ölüm döşeginde halkına şöyle vasiyette bulunur: "Gelenek ve göreneklerinizi yani Türklüğünüzü unutmayınız. Bunları yaparken de okumaktan da geri kalmayın." Kırgızlar, hanlarının bu vasiyetini yerine getirmeye çalışıyorlar.

Sürgün sosyolojisi içerisinde asimilasyon kavramının iki yönü olduğunu bilinmektedir, en geniş anlamıyla göçmenlerin yeni geldikleri ülke halkının içinde eriyip, o ülkenin bir parçası olması manasına gelir ve sürgün topluluklarda asimilasyon birebir yaşanır (Karpas, 2010: 27). Nitekim

Ulupamir’de de gençler orta yaş ya da yaşlılara göre aha fazla kendilerini Türkiye’ye ait hissetmektedirler.

Bayanlar kendilerine özgü renkli kıyafetlerini yaşamlarının bir parçası haline getirmişlerdir. Kadınlar başlarına beyaz yazma, kızlar ise kırmızı yazma örter, bu onun evli olup olmadığını göstermektedir. Bekar kızlar kırmızı örtü, nişanlı kız ise pembe yazma örtmektedir. Yaşlılar, kırmızı ve kahverengi karışımı kumaşlardan yapılmış elbiseleri giyer, gençler ise daha çok kırmızı tonlardakileri giyerler.

Kırgız kültürünü yansıtan bir diğer alan ise yemek kültürüdür. Yemeğe çok önem veren Kırgızlar sofralarından eti hiç eksik etmezler. Tabi at sütünden yapılan kımız da. Ancak son yıllarda kımız tüketiminde azalma olmuş. Şimdilerde daha çok köye gelen özel misafirlere ikram ediliyor. Kırgız Türklerinin çok misafirperver yapısı var. Örneğin; Kırgızlar tarafından bir yemeğe davet edildiniz. Siz evden ayrılıncaya kadar yemek sofrası devam eder ve tabakların biri gelir biri gider. Bu arada konuklarına müzik ziyafeti verdiklerini de unutmayalım. Kumuz adı verilen Kırgız çalgısı eşliğinde gençler hem çalıyor hem de söylüyor.

Ailenin oğulları için beğendiği bir kız olduğunda ve oğlan da kızı isterse, aile kız tarafına “cuucu” denilen kız isteme heyeti gönderir. Kırgızlarda evlenecek kişinin eşini kendi boy veya soyunun dışından seçmesi kuralı (Ezogami) tercih edilmektedir ve yedi göbek geçmeden gelin ve damat adaylarının birbirleri ile evlenmeleri normal karşılanmaz çünkü, yedi ataya kadar onlar öz kardeş sayılmaktadırlar. Buradaki en önemli sebeplerden biri de genetik özellikleri koruyarak neslin sağlıklı olarak yetişmesini sağlamaktır (Dıykanbayeva, 2013:134). Eskiden 3 gün 3 gece yapılan düğünler günümüzde 2 gün yapılır (Özer, 2016, 876). Ulupamirliler düğünlerde çeşitli oyunlarla eğlenmektedirler, bu oyunlar tüm köy halkının eğlendiği etkinliklerdir. Buradaki düğünlerdeki kötü ruhlardan korunmak için yapılan pratikler ve belli kişilerin isimlerinin söylenmemesi gibi inanışlar eski Türk inançlarının izlerini taşımaktadır. Bununla birlikte Türkiye’de yaşadıkları süreçte Anadolu kültüründen de kına gecesi, gelinlik giyme, damada para ve altın takma gibi bazı gelenekleri almışlardır (Özer, 2016, 887).

Kırgızlar, Pamir yaylasındaki konumlarını göçebe hayatını sürdürerek devam ettirmiş, dış dünyaya fazla açılmadan, kendileri olarak kalabilmeyi başarmışlardır (Ögel, 2001: 13). Kırgızlarda genel olarak inanışlar ve gelenekler yaşatılmaktadır ve bunlar içerisinde İslami unsurlar bulunsa da aynı zamanda Kırgızların İslam öncesi inanış ve âdetleri de görmek mümkündür (Polat, 2005: 135).

Başka bir geleneklerinde, erkek doğurmak isteyen kadın, her defasında erkek doğurmuş bir kadının ipe asılmış pijamasını alır ve haber vermez. Hamile olduğunu anlayınca o pijamayı giyer ve erkek çocuk doğurur. Bu inanç köydeki bütün kadınlar tarafından bilinir ve uygulanır. Bu yöntemde, benzer, benzeri yaratır mantığındaki “taklit büyüsü” ve bir kez birbirine temas eden şeylerin birbirlerine tanış kalmaları ilkesine dayanan “temas büyüsü” ile istediklerine ulaşmak amaçlanmaktadır (Örnek, 1995: 141 vd; Yılmaz, 2016: 191). Buna benzer daha birçok inanç mevcuttur.

M: “Geleneklerimizi, göreneklerimizi, kültürümüzü yaşatmaya çalışıyoruz elimizden geldiği kadar. Buraya en yakın lise 35 km uzakta Erciş merkezde. Oraya da biz veremiyoruz. Kültür farklılıklarımızdan dolayı veremiyoruz.

Kültür yaşatma konusunda sıkıntı yaşıyoruz, çocuklarımız şu anda 8, bitirdiği zaman 12 yaşındadır. Çocuk liseye gidiyor oradan üniversiteyi bitirip gelene kadar 22-23 yaşında. Yani kültür yaşamayı koy bir kenara yani Kırgızca’yı bile doğru düzgün konuşmuyor. Nerden baksanız 10-12 yıl dışarda kalıyor. Önceleri hani oymaların bu işlemlerin tamamı bayanlar tarafından yapılırdı. Önceki bayanlar, bizim eşlerimiz veya annelerimiz yaparlardı. Şimdiki okumakla meşgul oldukları için onları yapmıyorlar. Bu kültürümüz bitti. Mesela bizim önceki geçim kaynağımız halıcılıktı, mükemmel halıcılık vardı burada, hereke halısı yapılırdı. Ayda 10-15 tane, yıllık 100-150 halı ortalama dokunurdu. Şu anda bile küçük tezgahlar kurulabilir.

Bizim geleneksel giysilerimizden çapan ve kalpak dediğimiz, Bu çapanın aslında maddi değeri çok az ama, manevi değeri çok büyüktür büyüklerimiz arasında. Manevi değeri hani çok büyük bir kavga bile olsa, bu çapanı sırtına koyup dediğin zaman o kavga orda biter manevi değeri çok büyüktür. Kalpağımızın ise orda tepesinin yüksek olması orda başın dik olsun, oradaki açıklık ta alnın açık olsun manasında giyinirler yani. Beyaz olması da devamlı yüzün ak olsun manasındadır.”

A: “Şölene gelenler, kültürümüzü yapılmasında destek oldular işte, yolumuz temizlenmesi, yok dışardan gelen insanlara işte dernek adında bir kartvizit yapılarak davet mahiyetinde gönderildi ve gönderildiği zaman, gönderildiğinden dolayı insanlar geldiler bizim kültürümüze baktılar, seyrettiler, gördüler ve bizi dışarıya o insanlar daha çok tanıttılar, bir öğrencimizin elinden tuttu. Dışarda bir liseye yerleştirdi, yatılı olsa da devletin imkanlarından o çocuk orda okuyabildi, bir öğretmenimiz oldu, bir hemşiremiz yetiştirebildik, bir doktorumuz.”

MS: “En büyük sıkıntımız çevrenin kültürüyle pek fazla iyi kaynaşmıyoruz. Kültürel farklılıklarımız var, ister istemez biraz daha farklı. Onun için yakın çevrelerle pekiyi kaynaşamadık. Beraber yaşamakta biraz zorlanıyoruz. Kırgız kültürüyle yaşıyoruz, burada yakın çevreyle kültür alış-verişi pek fazla yok. Düğünlerimiz, derneklerimiz hep kendi kültürümüzle yaşıyoruz. Burada yaşayan Türklerle Kız alma da kız verme de var ama çok az, %1lik 2’lik durum.

Atla cirit oynamaya bizim dilimizde “Pötbörü” denir. O amaçla zaten bizim gençlerimiz daha heveslidir bu oyunlara. Genelde geçlerimiz uğraşiyor, onun için at var bizim köyümüzde. Bunun ticaret ya da gelir anlamında bize katkısı yok. Sadece kültürümüzü devam ettirmek için atla uğraşıyoruz.”

Dil: Uluslararası literatürde ‘Pamir Kırgızca’sı’ olarak bilinen, son zamanlarda ise Türkiye’deki kolu için ‘Ulupamir Kırgızca’sı’ terimi geliştirilen bu ağızlar birliği, esas olarak Kırgızca’nın İçkilik ağızlar grubuna dahildir. Pamir Kırgızca’sı, ait olduğu Kırgızca’dan farklı bazı özelliklere sahiptir. Uluslararası literatürde ‘Pamir Kırgızca’sı’ olarak bilinen, son zamanlarda ise Türkiye’deki kolu için ‘Ulupamir Kırgızca’sı’ terimi kullanılan ağızlar birliği, esas olarak Kırgızca’nın İçkilik ağızlar grubundandır (Şavk, 2012: 57-58).

Pamir Kırgızlarının bir kısmı, Afganistan’ın Büyük ve Küçük Pamir bölgelerinde yaklaşık 1000 kişilik bir nüfusla hayata devam etmektedirler. Göçer bir hayat süren Pamir Kırgızlarının dil ve kültürlerini korumakta çok sıkıntı çekmemelerinin sebebi, yerleşim bölgelerinden uzak olmaları ve iletişim imkanlarının sınırlı olmasıdır, ancak bu durum dil ve kültürleri için tehlike olmadığı anlamına gelmez. Türkiye’deki Kırgızların yaşadıkları toplumun dil ve kültüründen hızlı bir şekilde etkilenmelerini bu dilin unutulmasına dair tehlike olarak görenler bulunmaktadır (Şavk, 2012: 65).

MS: “Atalarımız da annelerimiz de Kırgız. Bizim ana dilimizde Türkçe olduğundan çok kısa bir sürede iki aylık bir sürede buradaki Türkiye Türkçesine adapte olabildik. Düzgün Türkçe konuşmamın sebebi bu. Ata dilimiz zaten.”

b) Ulupamir Şenlikleri Ve Kökbörü Oyunu

Ulupamir sakinleri, gelenek göreneklerini çevresindekilere tanıtmaya ve kültürlerini yaşatma anlayışı adı altında her yıl Ulupamir Kültür Şöleni’ni kutluyor. Manas destanının okunmasıyla başlayan şenliklerde el sanatları, geleneksel kıyafetler ve süs eşyaları sergileniyor. Kırgızlara özgü olan "kökbörü" (gökbörü veya bozkurt)adlı at yarışı şölenlerin en çok ilgi çeken bölümünü oluşturuyor. Bu oyundan kısaca bahsetmek istiyorum. Oyun Türkiye’de "Öndül Kapmaca" adıyla rastlanmaktadır. Oyun özellikle Özbek, Türkmen ve Kazaklarda daha yaygındır. Kazakistan’ın Seyhun Bölgesi ile bu bölgenin kuzeyinde bulunan bozkırlarda canlı bir biçimde yaşatılmaktadır. Kazak ve Kırgızlarda oyun şu şekilde oynanır: Kesilmiş bir oğlak oyuncu atlılardan biri tarafından yerde veya havada yakalanır. Yakalayan kişi bu oğlağı atın eyeri üzerine koyup ayağı ile sınıksız tutar. Buna rağmen alabildiğince atını koşturur. Diğer oyuncu atlılar onu takip eder. Oğlaklı atlıya yalnızca yetişmek yetmez. Ondan tuttuğu oğlağı almak gerekir. Atlıya ulaşan kişi, oğlağı alamıyorsa onu attan düşürmek için uğraşır.

Oyuncuyu attan düşürmek Kazaklarda çok beğenilen bir husustur. Oyunda en iyi olabilmek için iyi bir binici olmak gerekir. Bu oyun savaş eğitimi gibidir. Savaşçılar da çok eski çağlarda iyi bir binici olmak zorundaydılar. Türklerin savaşa hazırlanmak için devamlı oynadıkları milli bir oyundur. Bu oyunun Kök Türklerden kaldığı rivayet edilir (Atmaca, 2013).

Kökbörü oyununun diğer adı “ulak tartış”tır ve Kırgızların millî oyunudur ve nesilden nesile aktarılıp Kırgızların en çok heyecan duyduğu oyunlardandır. Kökbörü oyunu, Kırgızların yanı sıra başta Kazaklar ve Özbekler olmak üzere Orta Asya’daki pek çok boy tarafından da oynanır ve günümüzde de bütün canlılığıyla yaşatılmaktadır (Kaya, 2005: 303).

Her yıl haziran ayında Kırgızlar, 'Ayran Şöleni' adı altında etkinlikler düzenleyerek kültürlerini ve kimliklerini yaşatmaya çalışmışlardır. Manas Destanı'nın okunmasıyla başlayan şenliklerde el sanatları, geleneksel kıyafetler, süs eşyaları sergilenmiştir. Gökböğrü denilen atlı yarışma da, işte bu şenliklerin bir parçası olmuştur. Ancak artık bu şenlikler de yapılmaz olmuştur.

M: “Ulupamir kültür şöleni yapıyordu ULUPAMİDER vardı, Haziranda yapıyordu. Şu anda dernek tam faaliyette değil, şu anda hem siyasi hem terör olayları derken biz bunları tamamen askıya almak zorunda kaldık.

Kırgız Türkleri derneğimiz var İstanbul’da. 7-8 yıldır var ama Ulu Pamir adına hiçbir şey yaptığını ben görmedim. Kırgız Türkleri Derneği ama ne yapıyor? Hiç bir katkı sağlamamış. Pamir’de var, beli dönemlerde kültür şölenleri yapıldı, 7-8 yıl. Ulupamir derneğinin köye katkısı nedir desen hiçbir şeyi yok. İlgi alaka var mı çok ilgi alaka var, ama niye yapamadı bunu dernek yöneticilerine sormak lazım. Hiçbir katkısı olmamıştır bugüne kadar, kalıcı bir katkısı olmamıştır. Belki dernek aracılığıyla bir defter, kalem, kırtasiye yapılmıştı, belki giyim falan yapılmıştır bir iki seferlik. Onun haricinde köye hiçbir kalıcı katkısı olmamış yani. Bunları biz beceremiyor muyuz, yapamıyor muyuz?

Gençlerimiz 10-11 yaşlarında başlayarak oyunları öğreniyorlar, ata biner oyun oynarlar. Genelde mutlu olduğumuz zamanlarda, hani düğünlerde sünnetlerde. Mesela yazın 10 tane düğün olursa 10 tane oyun oynarız. Oradan itibaren alışır alışır 15-16 yaşına geldiği zaman zaten hazır olur, en doruk noktasında olur. Düğün sahibine kalmış, gönlünden ne koparsa para verir, koyun verir, keçi verir kendine kalmış bir şey yani durumuna göre ödüllendirir. Burada oyun dediğimiz o postu alıp getirip belli bir çizgide veya o kadar ne kadar at var, 40 tane 30 tane onun içinden alıp getirip o çizgiye tek başınadır herkes, orda getirip attığı zaman ona göre ödülünü verir yani. Mesela şu ödül konuldu der, ona göre adam çabasını gayretini gösterir. Kabiliyetini gösterir, o çizgiye getirip atar ve ödül alır. Keçi postu olur. Onu ellerine alırlar, zaten 30 kg civarındadır yani, 25 kilodur.”

6. BİÇİMSEL OLMAYAN BİR ÖRGÜT OLARAK AKSAKALLILAR MECLİSİ

6.1. Örgüt, Örgütlenme, Yetki-Otorite, Olgunlaşma Teorisi

İki ya da daha çok kişinin bilinçli olarak koordineli oldukları eylem veya güçlerinin oluşturduğu sistemdir; Bir amaca ulaşmaya çalışan ve hiyerarşik olarak yapılanmış bir sosyal düzendir (Aydın, 2011: 50).

Örgütleri biçimsel ve biçimsel olmayan, (formel ve informal/ resmi ve resmi olmayan) örgütler olarak ikiye ayırarak inceleme imkanı vardır (Şahin, 2015: 19; Aydın, 2011: 50). Biçimsel olmayan (Doğal) örgüt, İnsan İlişkileri Teorisi/Kuramı olarak da bilinen Neo klasik Yönetim Kuramı resmi örgütlenmenin dışında örgüt içerisinde var olduğu kabul edilen örgüttür. İnançsal, siyasi, yakınlık, mesleki alt kültür, kültürel bağlar ve benzeri nedenlerle örgüt içerisinde bir yöneticinin kendi astlarından birine boyun eğdiği zamanlar ve durumlar olmaktadır. Bu doğal örgüt kendiliğinden ortaya çıkar ve içerisindeki bildiğimiz biçimsel örgütün yapay olduğu kabul edilir (Şahin, 2015: 78). Neo Klasik Örgüt Teorisi çalışmalarında ortaya konan biçimsel olmayan örgütlenme konan kurallarla değil de sosyal ilişkilerle alakalıdır ve örgütte genel olarak bu yönde eğilim vardır. Formel örgütlenmenin sonucunda ortaya çıkan sıkıntıları hafifletme de ve resmi kurallara bağlanmadan sosyalleşmelerinde önemli bir rol oynarlar. Biçimsel örgüt, örgüt üyelerine dönük olarak biçimsel ve yasalarla ortaya

konmuş olan ilişki ve davranış biçimlerinin tümüdür. Örgüt teorisinin teorik analizi ilk olarak klasik teorilerce yapılmış olup biçimsel örgüt yapısı ile ilgili olarak klasik, neo-klasik ve modern teorilerin olduğu kabul edilmektedir. Klasik teoriler deyince, örgütü bürokrasinin özellikleri ile tanımladıklarını ve bu dönemde örgütsel yapılanmalar ve onların toplumla ilişkilerini inceleyenlerden biri olan Weber'i hatırlamak gerekir Aydın, 2011: 50-51).

Örgütlenme ya da örgütlenme ise örgütü amaçlarına ulaşmak için gereken personel ve lojistik malzemenin bir sistemle bir araya getirilmesi ve kişiler ve birimler arasında yetki ve görev dağılımlarının yapılması olarak belirtilebilir ve informel (doğal/biçimsel olmayan/resmi olmayan) ve formel (resmi, biçimsel) örgütlenme olarak ikiye ayırmak mümkündür. Örgütlenmenin iki temel amacı; 1. Üstlenilen fonksiyonların verimli ve etkin yürütülmesini sağlamak, 2. Yönetimin yargı ve yasama tarafından desteklenmesi için yetki ve sorumluluk alanlarının belirlenmesidir (Eryılmaz, 1997: 51). Örgütlenme sürecinin evreleri (Eroğlu, 2011: 132-133); 1. yapılacak işin belirlenip gruplara ayrılması, 2. işi yapacakların belirlenip atanması, 3. yer, araç ve yöntemlerin belirlenmesi.

Yetki ve otoritenin kaynaklarına dair birçok kuram vardır, burada onlardan bazıları ele alınacaktır. 1. İdeal Otorite Kuramı. Max Weber'in ideal otorite tiplerine baktığımızda, bunlar üçe ayrılmaktadırlar. a. Geleneksel Otorite (Onaran, 1975: 48; Şahin, 2015: 239), b. Karizmatik Otorite ve c. Rasyonel ya da Hukuki Otorite. 2. Biçimsel Yetki Kuramı: Yöneticilerin yetkisini doğrudan hiyerarşide işgal ettiği yerden aldığı kabul eder. 3. Kabul Kuramı: Bu kuram da yetki yukarıdan aşağıya değil de aşağıdan yukarıya doğru olan yetki akışı temeline dayanmaktadır. 4. Bilgisel Yetki Kuramı: Bu kurama göre kişinin teknik bilgisi ve yönetim becerisinin benimsenmesi o kişinin yetkili olarak görülmesini beraberinde getirmektedir (Özalp vd, 2004: 139-141).

Chris Argyris'in Olgunlaşma Kuramı insan davranışlarının örgüt üzerindeki etkilerini inceleyen önemli çalışmalardan biridir (Ardıç ve Polatçı, 2007: 138). Argyris'e göre biçimsel örgütün özellikleri insanın olgunlaşmasına engel olmaktadır ve çoğu sosyal, yönetsel ve psikolojik sorunların temelinde olgun kişiliğin gerektirdiği davranışların gösterilmemesi yatmaktadır (<http://www.maliyetis.com>). Olgunlaşma, kişinin doğuştan bulunan potansiyelini zaman içerisinde ortaya çıkmasını ifade eder (Arslan, 2016: 35). Uygulanan yönetim tarzı olgunlaşmaya engel olan başlıca etmenlerden biridir, Argyris'e göre çok az kişi tam bir olgunluğa erişebilmektedir (Demir, 2009: 30; Genç, 2007: 118). Bu teoride, örgütteki kişilere yetki kullanma imkânı ile yükselme imkânı verilmezse, kişi bu özelliklerin tam tersini sergiler, iş yerindeki verimliliği azalır (Gökmogol, 1999: 15). Uzmanlaşma gibi hiyerarşi de gelişmiş insan kişiliği ile uyumsuz. Örgüt, bireyin gereksinmelerini karşılayamamakta ve kişilerin verimli çalışmasını önlemektedir. Bütçe ve benzeri yönetsel denetim araçları da çalışanların kendilerini yönetime bağlı hissetmelerine neden olmaktadır (Ergun, 1982: 476). Bu nedenle bazı durumlar için biçimsel olmayan örgütlenmenin de değerlendirilmesi gerektiği açıktır.

6.2. Biçimsel Örgüt Olarak Muhtarlık

Genel: Muhtar ve İhtiyar Heyetlerine dair hususlar Şehir Ve Kasabalarda Mahalle Muhtar Ve İhtiyar Heyetleri Teşkiline Dair Kanun'da-MİHK etraflıca düzenlenmiş olup şehir ve mahallelerdeki muhtarlıkların kuruluş ve işleyişleri bu çerçevede yürütülmektedir. Böylece muhtarlık yasal-hukuki bir örgütlenme örneğidir.

Şehir ve kasabalarda kurulu bulunan ve Belediye Kanununun 8. maddesine göre kurulacak olan mahallelerde bir muhtar ve muhtarın başkanlığında bir ihtiyar heyeti bulunur. Yapılacak işler bakımından bir kaç mahallenin bir muhtar ve ihtiyar heyetine bağlanması veya bir mahallede birden fazla muhtar ve ihtiyar heyeti bulunması belediye meclisinin kararına ve o mahallin en büyük mülkiye memurunun tasdikına bağlıdır (MİHK m.1). Mahalle muhtar ve ihtiyar heyeti, bir muhtar ile dört azadan teşekkül eder. Heyetin dört yedek azası vardır (MİHK m.2). Ana, baba, büyük ana, büyük baba, evlat, kardeş ve bu derecedeki sıhri hısımlar mahalle muhtar ve ihtiyar heyetinde birleşemezler (MİHK m.10). Mahalle muhtar ve ihtiyar heyetleri vazifelerini ifada ihmal ve terahi gösterdikleri

takdirde vali veya kaymakamlar kendilerine yazılı ihtarında bulunurlar. Bu ihtarına rağmen temerrüt edenlerin işten eli çektilir ve idare heyeti kararıyla vazifelerine nihayet verilir (MİHK m.18).

Mahalle muhtar ve ihtiyar heyetinin göreceği işler (MİHK m.3): Nüfus Kanunu hükümlerine göre: A) Kendilerini nüfus sicillerine kaydettirmemiş olanlara, B) Hüviyet cüzdanlarını kaybedenlere, C) Doğum vakalarını nüfus idarelerine bildirmekle mükellef olanlara, D) Ölüm vakaları için nüfus dairelerine, E) Yer değiştirmelerinin kütüklere kaydı için alakadarlara, F) Sanat, sıfat, mezhep ve eşkal gibi hususların nüfus sicillerine kaydı için talep edenlere, ilmuhaber vermek; diye başlayıp 17 fıkra halinde ayrı ayrı belirtilen işlemlerdir.

Mahalle muhtar ve ihtiyar heyetinin kendisine verilen işleri nasıl göreceği (MİHK m.4): I) 3. maddede yazılı vazifelerden muhtarın yalnız olarak göreceği kısımlar şunlardır. 1 numaralı bendin B, E, F ve 2 nci bendin E harfiyle 7 ve 13 ve 14 üncü bentlerde yazılı işler. II) Bu vazifelerden ihtiyar heyetinin çoğunluğu ile görülecek kısımlar şunlardır: 1 numaralı bendin A ve 2 nci bendin A, B, C, D harflerinde ve 3 üncü bentte ve 4 üncü bendin A, B, C harflerinde ve 5 inci bendin A harfinde ve 6, 8, 9, 10, 11, 12, 15 ve 16 ncı bentlerde yazılı işler. III) Bu vazifelerden muhtarların iki şahit huzuru ile göreceği kısımlar şunlardır: 1 numaralı bendin C, D harflerinde yazılı işler, IV) Bu vazifelerden yalnız iki azanın göreceği kısım şudur: 5 numaralı bendin B harfinde yazılı iş.

Mahalle muhtarları ve ihtiyar heyetleri tarafından görülecek hizmetlere karşılık olarak iş sahiplerinden harç alınır ve alınan harç miktarı, evrak ve vesikalar üzerinde gösterilir. Hangi işlerden ne miktar harç alınacağı her mali sene iptidasında vilayet idare heyetlerince kararlaştırılır. Yoksullukları mahalle muhtarı tarafından kabul edilenlerden ve üçüncü maddenin ikinci bendinde yazılı işlerden harç alınmaz (MİHK m.20). Harçlar münhasıran muhtarlara aittir. Muhtarlık işlerinin tedviri için lüzumlu kira, ısıtma, aydınlatma, hademe ücreti gibi masraflar bu harçlardan ödenir (MİHK m.21).

Mahalle muhtar ve ihtiyar heyetlerine, vazifelerini ifa hususunda, mahalle bekçileri yardım etmekle mükelleftirler (MİHK m.22).

6.3. Biçimsel Olmayan Örgüt Olarak Aksakallılar Meclisi/ Aksakallılar

6.3.1. Genel

Aksakallılar Muhtarlık olarak alınan işlerin danışıldığı ve izin ve onayının alındığı bir biçimsel olmayan örgütlenmedir ziya yasal ya da hukuki bir kuruluş değildir. Yaşlı, bilgili, ileri görüşlü 20-25 kişiden oluşurlar. Muhtarlık olarak alınan kararlar onların onayına sunulur eğer Aksakallılar onaylamaz, uygun görmezler ise muhtarlıkça alınan o kararlar uygulanmamaktadır. Örf ve adetleri ayakta tutanlar olarak inanılan Aksakallılar Mahalledeki asayişe dair işleri karara bağlarlar, bu mahalleden kolluk ya da adliyeye dair iş ve işlemler bu Aksakallılarca halledilir. Onlar bir karar verdiği zaman o kararın üstüne daha söz söylenmemekte, olduğu gibi kabul edilmekte ve uygulanmaktadır. Örf ve adetlerde bir değişiklik yapılmak istenirse ya da ekonomiye dair bir karar alınması gerekiyorsa, bu durumda Mahallenin muhtar ve azaları bir karar alırlar, ancak bu kararlar uygulanmadan Aksakallılar Meclisine götürülür, onların onayı ve duası alındıktan sonra uygulanır, bu meclisin onayı alınmıyorsa o zaman ilgili kararlardan vazgeçilir, kesinlikle uygulanmaz. Bu durumda Aksakallılar Meclisi biçimsel olmayan bir örgüt olarak, biçimsel örgütlenme olan Mahalle muhtarlık kurumunun üstünde bir etkinlik, güç ve onay pozisyonuna sahip bulunmaktadır. Aksakallılar Meclisinin onayı varsa muhtarlık müessesesi biçimsel anlamdaki görevlerini yapabilmekte aksi halde eli kolu bağlı duruma düşmektedir.

6.3.2. Ulupamir’de Yaşayanların Aksakallılar Meclisine Dair Görüşleri ve Aksakallılar Meclisi Uygulamaları

M: genellikle köyümüzün örf ve adetlerimiz var, bir karar aldığımız zaman Aksakallılar var. Bunlar bizim daha da ileri derecede Önderlerimizdir. Biz muhtarlık olarak bir karar alırsak, bu işi yapacağız dersek, Aksakallılar hayır derse bu iş yatar. Aksakallılar dediğimiz mahallemizde şu an yaklaşık bir 20 ila 25 civarında olur, şöyle bir şey boy boydur. Aksakallılar dediklerimiz yaşlı insanlardır, bilgili, ileri görüşlü veya tecrübeli hayat konusunda. Bizim zaten örf ve adetlerimizi de ayak tutanlar da onlardır. Bizim Aksakallılar sistemi var. Bizim köyde % 99 jandarmalık, karakolluk adliyelik olunmaz. Genellikle böyle şeylerin tamamını Aksakallılar halleder. Burada tek kişinin liderliği ya da önderliği yoktur. Aksakallıların iradesiyle, Aksakallıların kararıyla, ortada bir mesele vardır, bu meseleyi biz nasıl hallederiz derler, enine boyuna tartışırlar, ortaya bir şey çıkarırlar. Tamam böyle olsun dedikleri zaman o da olur yani. Ondan ötesi de yok.

Bizim Hanımız vardı vefat etti, 93’te. Ondan sonra Hanlıkla değil muhtarlıkla devam etti. Hanlık sistemi kendini kanıtlamış, ileri görüşlü, hem maddi yönden hani doğru bir insanı seçerlerdi. Sülale işi değil, Bilgin, ileri görüşlü çok milliyetçi bir insan olması lazım.

Bizden önce hep yaşlılarımız muhtar oldu, onların da hani gelen ya da devlet büyüklerine bi şekilde sorunlarını anlatmada sıkıntı çektiler. Genç bir nesil de deneyelim, genç insanlar da muhtar olsunlar diyerek herkesin görüşü o şekildeydi. Ondan dolayı bizi muhtar yaptılar. Bizi aksakallılar belirlemiyor, köy, seçim konusunda biz gerçekten çok demokratiğiz.

Köye bir şey yapacağım zaman ya da yapılması gerektiği zaman, bunun kararını kesinlikle aza arkadaşlarla beraber alıyoruz, uyguluyoruz. Bir de Aksakallılar Meclisinin aldığı kararlara saygı duyarız. Mesela biz aza arkadaşlarla bir karar alırız. Bizim örf ve adetlerimiz var, ama bunların yanında biz buraya geldikten sonra, cenaze merasiminde veya cenaze esnasında yapılan fuzuli çok, israflarımız vardı bizim, muazzam israf vardı, bizim yıllık 10-11 tane cenazemiz oluyormuş ortalama ve buna harcanan bizim maliyetimiz tabi köyün harcadığı 120 milyar civarında para. Biz bu maliyeti düşürmek için mesela bizde koyun kesme âdeti vardır, biz 1 tane cenazeye en az 14-15 tane koyun keseriz, biz bunu düşürmek için aza arkadaşlarla bir fikir sunduk, biz bu fuzuli masrafi indirelim bu da israftır, yazıktır. Bu koyun bugün 6-7 bin lira. Fikir birliği ettik, benim fikirlerim vardı arkadaşlar onayladılar, bunu Aksakallılar Meclisine sunduk, 60 kişilik bir Aksakallılar grubunu topladık. Dedim ki büyüklerim bu fuzuli bir israftır, israf ta haramdır, benim böyle bir görüşüm var, aza arkadaşlarım onayladı, Aksakallılarım siz ne diyorsunuz? Dedim zaman dedi ki, biri aşağı biri yukarı dedi ki tamam dedi. Bu mantıklı bir karardır biz bunu onaylıyoruz dedi. Ondan sonra uygulamaya geçtik. Tarih verdik, yeni dönem Ocak itibariyle cenazelerimizi bu şekilde geçireceğiz. Cenaze sahiplerine yapılan koyun sayısı 12-13 tane koyun kesilir 2 gün içinde, bu israfı indirelim dedim böyle bir teklifte bulundum. Kimsenin yediği de yok dedim, çok yerinde bir karar biz bunu kabul ediyoruz dedi. Aksakallılar onayladılar, dua ettiler, dua ediyorlar, tamam dedi, Allah yolunu açık etsin, biz bu kararı kabul ediyoruz Allah muvaffak etsin dedi. İkinci bir düşüncem gene vardı; Bizim düğünlerimizde geleneklerde, herkes şeker, kumaş ve bisküvi götürür. Biz 300 haneyiz, herkes düğüne gelir, geldiği zaman dedim 300 tane bisküvi getirse, 300 tane şeker getirse faydası var mı, dedi yok. Dedim biz bunu zarfa döndürelim, nakite döndürelim dedim. Biz bu şekeri, kumaşı, bisküviyi kaldıralım Aksakallılarım dedim, benim görüşüm budur, beni genç diye seçtiniz madem ben yenilikçiyim dedim. Bakın dedim 3 m kumaş 30 lira, şeker, bisküvi de gene 50 liraya çıkıyor dedim, ama siz yine 50 vermeyin, sonuçta bu da bir maliyet, bir gider, siz dedim 20 lira bir zarfa koyun 300 hane geldiği zaman 6000 lira para yapar. Bir düğünün maliyeti de bizde ortalama 20000 liradır. Düğünün 1/3 ü kadar yarar sağlıyorsunuz. Ne diyorsunuz dedim. Dedi çok güzel olur. Bu da yerinde bir karardır, aza arkadaşlarla biz istişare yaptık karar aldık Aksakallılar size soruyoruz. Hepsini dedi tamam kabul ediyoruz. Allah muvaffak etsin, bundan sonra kural budur dediler ve dua ettiler, ondan sonra o kural uygulanıyor.

Sonuç

34 yıldır birlikte yaşadığımız, Van İli Erciş İlçesi, Ulupamir Mahallesi'nde yerleşik hayata ve yeni çevresel koşullara uyum sağlamaya çalışan bu kardeş millet mensupları, Kırgız Türklerinin dününü ve bugünü görüp onları anlamaya çalışmak ve böylece yarınları daha rasyonel daha ümitli bakabilmek adına bir ışık yakılması amaçlanan bu çalışmada ebetteki stratejik göç yönetimin gerekleri ve belediyelerin hemşericilik hukukunu akılda tutarak adım atılmasına ön olunmak haklı beklentisi vardır. Bu beklentiye uygun olarak göç kavramı ve uluslararası göçe dair ülkemizdeki sorumluların durumuna kısaca değinildikten sonra Kırgız göçmeni Ulupamirlilerin dünü ve bugünü çeşitli yönleriyle incelenmeye çalışılmıştır. Sonrasında da Ulupamir'deki Aksakallılar Meclisi biçimsel olmayan örgüt olgusunun açıklanmasını müteakip bu olgu kapsamında ele alınmaktadır. Bu çalışmaya terör ve terörün etkileri boyutu, ayrı ve geniş çalışmaların konusu olmaları gerektiği değerlendirilmesiyle dahil edilmemiştir. Konuya dair gerekli literatür taraması yapılmış ve bizzat Ulupamir Mahallesine gidilerek mahalle sakinleri ve yöneticileri ile görüşülüp, gerekli fotoğraflamalar da yaparak bilgi toplanmıştır.

Göçmenliğin doğası gereği olarak Ulupamir'deki Kırgızlar da ne kadar kültürlerini korumaya çalışsalar da zamanla, nesillerin yenilenmesiyle birlikte kültürleri yok olmakta kendileri de bunu itiraf eder olmaktadır. En büyük sıkıntıları olarak eğitim, çevreyle kültür farklılıkları görülmekte bu durum yaşamlarının her safhasına yansımaktadır. Göçte uyumun önündeki en büyük engel olarak terör başlı başına kılıç kuşanmış Ulupamirlilere uyum anlamında başkaldırma fırsatı vermemektedir, bu çalışmada terör konusuna bazı gerekçelerle girilmemişse de mevcut durumda Mahallenin kapalı bir sistem olarak yaşamasına sebep olmaktadır. Kapalı sistemin sınırı açık sistem olduğunu burada açıklamaya gerek duyulmamaktadır.

Diğer büyük sıkıntıları ekonomidir. Mahalle içe dönük kapalı bir hayat yaşadığından, yaşamak zorunda kaldığından, tarımı bilmediklerinden, yerel yönetimden hizmet alamadığından, merkezi yönetimden ise sadece sözde destekler aldığı ancak ekonomiye katkı yapacak bir katkı alamadığından, diğerlerinin yanında çevrede dışlanmış yapısı nedeniyle ticaret yapamadığından, tarım ve hayvancılık öğretilmediğinden bu anlamda gelir elde edemediğinden, kadınlarına iş veremediklerinden, güvenlik korucusu olan birkaç ailenin ise bu gelirle ancak zaruri ihtiyaçlarını giderir halde olduklarından, memur olanların da atandığı yerlerde kendi hayatlarını kurmaya çalışırken mahalleye katkı sunamadıklarından çok zor günler ve şartlar altında bulunmaktadır.

Ulupamir'deki Aksakallılar Meclisi biçimsel olmayan örgütlenmeye bir örnek olarak karşımızdadır. Bu Meclis nitelikleri ve kendisine verilen önemin doğal sonucu olarak mahalledeki biçimsel örgütlenme olan muhtar ve ihtiyar heyetinden üst, daha etkin ve onun kararlarını değerlendirme ve onay makamı olarak işlev gördüğü, Ulupamir'deki hayat ve işleyiş üzerinde çok etkin bir pozisyona sahip olduğu anlaşılmaktadır. Aksakallılar Meclisi ise olumlu yönleri açısından daha gelenekçi, muhafazakar, kültüre sahip çıkan yönleriyle, ayrıca biçimsel örgütün olgunlaşmaya olumsuz etkileri nedenleriyle bazı biçimsel örgütlenmeler yerine model olarak ta gösterilebileceği unutulmamalıdır.

Çok uzaklardan misafir diye getirdiğimiz ve nihayet 35 yıldır uygun gördüğümüz yerde ve şartlarda kültürüyle, ekonomisiyle, nüfusuyla açıkça SOS veren yapısıyla Van İli, Erciş İlçesindeki Ulupamir Mahallesi ve içindeki kardeşlerimiz dilenmek değil, eğitim ve maddi olarak kendilerine fırsat verilmesini ve devlet yönetiminden hak ettikleri ama bir türlü ulaşamadıkları hizmetleri beklemektedirler. Çalışmanın tamamı okunur ve mahalle sakinlerinin söylediklerine kulak verilirse onları güzel yarınları taşımak çok ta zor görünmemektedir.

Kaynakça

- Ardıç, K. ve Polatçı, S., 2007, “İşgören Refahı Ve Örgütsel Etkinlik Kavramlarına Bütüncül Bir Bakış: Örgüt Sağlığı”, *İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, Cilt: 21, Sayı: 1, ss.137-154, s.138.
- Arslan, M., 2016, “İşletmelerde Yönetim Ve Organizasyon (Ders Notları) Harran Üniversitesi Birecik Meslek Yüksekokulu 2016”, s.35. http://birecik.harran.edu.tr/ders_notlari/yonetim_organizasyon.pdf
- Aydın, A. H., (2011). *Yönetim Bilimi*, 4.B, Seçkin Y, Ankara.
- Atmaca, N., (2013). “Van’da bir Kırgız Köyü”, *Deniz Harp Okulu Pusula Dergisi*, 75, http://www.dho.edu.tr/sayfalar/00_anasayfa/11_pusula/75/van.html
- Aytbekova, A., (2015). Anadolu’da Bir Kırgız Köyü Ulupamir, <http://www.uiodergisi.com/wp-content/uploads/2015/01/Anadolu%E2%80%99da-Bir-K%C4%B1rg%C4%B1z-K%C3%B6y%C3%BC-Ulupamir.pdf>
- Baran, M., (2014). Pamir Yaylası’ndan Ulupamir Köyü’ne: Kırgızlarda Sosyo-Kültürel Yaşam ve Mekânın Dili, *Bilig Türk Dünyası Sosyal Bilimler Dergisi*, 68, ss.43-58.
- Bocagni, P. (2012). “Rethinking Transnational Studies Transnational Ties and The Transnationalism of Everyday Life”, *European Journal of Social Theory*, 15(1), 117-132.
- Brees, I. (2010). “Refugees and transnationalism on the Thai–Burmese border”, *Global Networks*, 10(2), 282-299.
- Buz, S., (2004). *Zorunlu Çıkış Zorlu Kabul- Mültecilik*, SGDD Yayınları, Ankara.
- Cidell, J. (2012). “Fear of A Foreign Railroad: Transnationalism, Trainspace, and (im) Mobility in The Chicago Suburbs”, *Transactions of the Institute of British Geographers*, 37(4), 593-608.
- Demir, S., (2009). “Özel Ve Kamu Hastanelerinin Organizasyon Yapılarının Karşılaştırılması”, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Yönetimi Ana Bilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, Çanakkale.
- Ergun, T., (1982). *Yönetim Psikolojisi II*, Türkiye Ve Orta Doğu Amme İdaresi Enstitüsü Yayınları No: 201, Sevinç Matbaası, Ankara.
- Eroğlu, E., (2011). *İletişimci LİDERLİK*, Literatürk Yayınları, Konya.
- Eryılmaz, B., (1997). *Kamu Yönetimi*, 3.B, Erkam Matbaacılık, İstanbul.
- Genç, N., (2007). *Yönetim ve Organizasyon*, 3.Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara.
- Gökmogol, M. R., (1999). “Ankara Garnizonu’nda Kara Kuvvetleri Komutanlığı’na Bağlı Birimlerin Depolama, Dağıtım Ve Mutfak İşlemlerinde Toplam Kalite Yönetimine Geçişle İlgili Sorunları Ve Çözüm Önerileri”, Ankara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Hayvancılık İşletme Ekonomisi Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi.
- Deniz, T. (2014). “Uluslar Arası Göç Sorunu Perspektifinde Türkiye”, *TSA*, 18(1), 175-204.
- Diykanbayeva, M., (2013). *Kırgız Türklerinde Evlilik ve Buna Bağlı İnanışlar*. Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi, 49, 131-144.
- Erdem, M., (2000). *Kırgız Türkleri*, Asam Yayınları Ankara.
- Karpat, K., (2010). *Osmanlı’ dan Günümüze Etnik Yapılanma ve Göçler*, Timaş Yayınları, İstanbul.
- Kaya, D., (2005). *Kırgızlar’ın Millî Oyunu Kökbörü. İzzet Günbaş Kayaoğlu Hatıra Kitabı-Makaleler, Türkiye Anıt Çevre Turizm Değerlerini Koruma Vakfı Yayınları*, 303-313, İstanbul.
- Kayıpov, S., (2009). “Bir Didaktik Türkünün Derleniş Öyküsü”, *Türk Dünyası İncelemeleri Dergisi / Journal of Turkish World Studies*, 9 (1), ss. 87-123, İzmir.
- Keskin, A., (2003). “Pamir’den Van Erciş’e Bir Göç Hikayesi”, *Diyalog Avrasya*, 10, ss.32- 38.
- Koçak, Y. ve Terzi, E. (2012). “Türkiye’de Göç Olgusu, Göç Edenlerin Kentlere Olan Etkileri ve Çözüm Önerileri”, *KAÜ-İİBF Dergisi*, 3(3), 163-184.

- Lee, H. (2011). "Rethinking Transnationalism Through The Second Generation", *The Australian Journal of Anthropology*, 22(3), 295-313.
- Ligeti, L., (1925). "Kırgız Kavim İsminin Menşei". *Türkiyat Mecmuası* 1, ss.235-249.
- Onaran, O., (1975). *Örgütlerde Karar Verme*, Ankara Üniversitesi SBF Yayınları, Sevinç Matbaası, Ankara.
- Özalp, İnan ve diğerleri, (2004). *Yönetim ve Organizasyon*, Eskişehir Anadolu Üniv Yayın No:1457, Eskişehir.
- Ögel, B., (2001). *Türk Kültürünün Gelişme Çağları*. Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı Yayınları. İstanbul.
- Örnek, S. V., (1995). *İlkelerde Din, Büyü, Sanat, Efsane*. İstanbul: Gerçek Yayınevi.
- Özdemir, H. (2012). "Türkiye'de İç Göçler Üzerine Genel Bir Değerlendirme", *Akademik Bakış Dergisi*, 30, 1-18.
- Özkarlı, Ş. Y., (2013). "Geleneklerini Yaşatmaya Çalışan Bir Türk Topluluğu: Ulupamir Kırgızları" 4. Uluslararası Türkiyat Araştırmaları Sempozyumu Bildirileri (23-26 Mayıs 2012-Ankara), Dilleri ve Kültürleri Yok Olma Tehlikesine Maruz Türk Toplulukları, Ankara: Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Yayınları, ss.569-586.
- Özer, M., (2016). "Ulupamir Kırgızlarında Evlilikle İlgili Gelenekler". *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi-TEKE*, 5(2), 870-889, Erzurum.
- Öztürk, C., (2016a). *Kamu Yönetiminde Stratejik Yaklaşımlar*, Sage Yayınları, Ankara.
- Öztürk, C., (2016b). *Stratejik Göç Yönetimi Ve Gerekliliği Üzerine Bir Çalışma*. International Congress of Management, Economy and Policy-ICOME'16, 4, 5140-5147, s.5145.
- Öztürk, C., (2016c). *Vali Ve Büyükşehir Belediye Başkanının Ulus Ötesicilik Kavramı Çerçevesinde Yeni Roller ve Kamu Yönetiminde Ortaya Çıkan Yeni Yapı*. Turkish Migration Conference 2016, Türk Göç Konferansı 2016, 203-214, s.211.
- Polat, K., (2005). *Beşikten Mezara Kırgız Türklerinde Gelenek ve İnanışlar*. Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.
- Pulleyblank, E. G., (1990). "The Name of Kirgiz". *Central Asiatic Journal*, 34, ss.98-108.
- Sağır, A., (2011). "Sürgün sosyolojisi bağlamında van-ulupamir Kırgız Türkleri ile oş-karadenizli Türkler üzerine Uygulamalı ve kıyaslamalı bir çözümleme", *Turkish Studies - International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 6(4), ss.263-286.
- Stephen, C. ve Miller, M.J. (2008). *Göçler Çağı*, Çev. Bülent Uğur Bal ve İbrahim Akbulut, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul.
- Şahin, Y. (2015). *Yönetim Bilimi ve Türk Kamu Yönetimi*, 6B, Ekin Yayınları, Bursa.
- Şavk, Ü. Ç., (2012). "Alt Ağızlar Grubu Olarak Pamir Kırgızcası", *Tehlikedeki Diller Dergisi*, 1 (1), Ankara, ss. 57-66.
- Şemşit, S. (2010). *Avrupa Birliği Göç Politikasının Güvenlikleştirilmesi ve Dışsallaştırılması: Türkiye'ye Yansımaları*, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Avrupa Birliği Anabilim Dalı Avrupa Çalışmaları Programı Doktora Tezi, İzmir.
- Tekeli, İ. (2008). *Göç ve Ötesi*, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul.
- Thomas, F. (2000). *The Volume and Dynamics of International Migration and Transnational Social Spaces*. Oxford: Oxford University Press.
- Yılmaz, A. (2014). "Uluslararası Göç: Çeşitleri, Nedenleri ve Etkileri", *Turkish Studies – International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 9(2), 1685-1704.
- Yılmaz, Ş. (2016). "Ulupamir Köyünde Halk İnançları Ve Halk Hekimliği Uygulamaları", *Millî Folklor Uluslararası Kültür Araştırmaları Dergisi*, Yıl 28, Sayı 109, ss.187-200, Ankara.

<http://www.ensonhaber.com/kirgiz-turkleri-vani-terk-ediyor-2015-01-23.html> (5.05.2017)

<http://arsiv.sabah.com.tr/2006/10/27/cp/gnc119-20061022-102.html> (10.05.2017)

<http://www.haberler.com/pkk-nin-giremedigi-koy-ulupamir-8600528-haberi/> (6.6.2017)